

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Ömer Sabancı'nın Yüksek İstişare Konseyi Açılış Konuşması

30 Haziran 2004, Sabancı Center

TÜSİAD AVRUPA SANAYİ VE İŞYERENLER KONFEDERASYONLARI BİRLİĞİ (UNICE) ÜYESİDİR.

İstanbul : Mersisliyat Cad. No: 74 Tepebaşı 34420 İstanbul - Türkiye
Ankara : İnan Cad. No: 39/4 Gaziosmanpaşa 06700 Ankara - Türkiye
Brüksel : 13, Avenue des Gaslois, 1040 Brussels - Belgium
Washington D.C. : 1250 24th Street, Washington D.C. 20007 - USA
Berlin : Mönchisches Ufer, 28 10179 Berlin-Mitte - Germany
Paris : 12, Rue Godot de Mauny 75009 Paris - France

Tel: (90-212) 249 19 29
Tel: (90-312) 468 10 11
Tel: (32-2) 736 40 47
Tel: (1-202) 776 77 70
Tel: (49-30) 28 878 6300
Tel: (33-1) 426 516 40

Faks: (90-212) 249 13 50
Faks: (90-312) 428 86 76
Faks: (32-2) 736 39 93
Faks: (1-202) 776 77 71
Faks: (49-30) 28 878 6399
Faks: (33-1) 426 516 99

e-mail: tusiad@tusiad.org
e-mail: ankarofis@tusiad.org
e-mail: brsloffice@tusiad.org
e-mail: usoffice@tusiad-us.org
e-mail: info@tusiad-de.org
e-mail: saris@tusiad.org

web: www.tusiad.org

Sayın Başkan, değerli üyeler, değerli basın mensupları,

2004 yılının bu ilk Yüksek İstişare Konseyi toplantısında, TÜSİAD Yönetim Kurulu adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

İstişare Konseyleri, bizler için, kimi zaman güncel analizlerin, kimi zaman ise dönemsel değerlendirmelerin ve yeni bakış açılarının tartışıldığı platformlar olageldi. Bu tartışmaların özellikle son yıllarda yapılanlarında, bir cümleyi sık sık kullandık: “Türkiye kritik bir dönemeçten geçiyor.” Gerçekten de Türkiye’nin son 20 yıldır çok virajlı bir yolda ilerlediğini, son birkaç yıldır da son derece kritik dönemeçlerden geçtiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu zorlu yolda, zaman zaman durup ileriye bakmak, “nereye gidiyoruz” sorusunu sormak, gün geçtikçe daha büyük bir ihtiyaç haline geliyor. Birkaç nedenden dolayı, özellikle Türkiye ekonomisi açısından, böyle bir soruyu ortaya atmanın tam zamanı olduğu kanaatindeyiz.

Birinci neden istikrar konusunda aldığımız mesafedir. Biz yıllarca ekonomide istikrarı sağlamak için mücadele ettik. İstikrar bir amaç haline geldi. Oysa asıl amaç, istikrarlı bir ekonomik ortam sağlayarak, Türkiye’nin sürdürülebilir büyüme çizgisini, refahı ve mutluluğu yakalamasıydı. Bugün artık, henüz süreci tamamlamamış olsak da, istikrar yolunda önemli mesafeler kat etmiş bir ülke olarak, sürdürülebilir büyümeye nasıl geçeceğimizi düşünme noktasına gelmiş bulunuyoruz.

İkinci neden, AB ile müzakerelerin başlatılması noktasına çok yaklaşmış olmamızdır. Müzakere öncesinde yoğun bir ön hazırlığa ihtiyaç var. Çünkü, stratejik tercihleri ve kalkınma perspektifi olmayan bir ülkenin, müzakerelerde, akıntıya kapılıp gitmesi kaçınılmazdır.

Üçüncü neden, küreselleşme ve uluslararası rekabetin, ekonomi politikalarının bugüne kadar oturduğu çerçevelerde büyük değişiklikler yapmasıdır. Biz yirmi yıl önce, değişen dünya koşullarına uyum sağlamak için bir atılım yaptık, kapalı ekonomiye son verdik ve dünyaya açıldık. Ama dünya çok hızlı değişti. İnsanların ihtiyaçları, talepleri, refahın, mutluluğun tarifi değişti. Şimdi, mevcut ortama ayak uydurabilmek için yeni bir hamleye ihtiyaç var.

Gerçek şu ki, Türkiye, özellikle 80’li yılların sonlarından bu yana, somut bir büyüme stratejisi uygulamadı. Kısa vadeli sermaye girişlerine ve dış borç stokuna bağlı büyüme dönemleri, sık sık durgunluk ve küçülmelerle bölündü. Ortalama büyüme hızımız düşük kaldı. Böyle bir yapı, ekonomimizi dış kaynaklı şoklara karşı dayanıksız hale getirirken, ortaya çıkan istikrarsızlık da sürdürülebilir bir büyüme çizgisi yakalamamıza engel oldu.

Öte yandan, Türkiye dünya rekabet gücü sıralamasında git gide gerilemeye başladı. Son beş yılda 39. sıradan 46. sıraya düştük. Bu, esas olarak, makroekonomik istikrarsızlık ve kamunun ekonomideki performansının sürekli düşmesinden kaynaklandı. Ekonomik sistemimizi tümüyle yeniden tasarlamadığımız takdirde, uluslararası alanda rekabetçi olmayı, konjonktürel olarak elde ettiğimiz rekabet üstünlüğünü sürdürebilmeyi bekleyemeyiz.

Bir dönem, yanlış bir varsayımla, büyüme ile enflasyonu birbirinden ayrılmaz kavramlar olarak görüyorduk. Enflasyonu büyümenin bedeli veya enflasyonist politikaları büyümenin motoru olarak görenlerimiz çoğunlukta idi. IMF programlarıyla sürdürülebilir büyümeye dönük arayışların bağdaşmayacağı düşünülürdü.

Bu yaklaşımın hatalı olduğunu artık biliyoruz. TÜSİAD, “Enflasyon ve Büyüme Dinamikleri” adlı raporuyla, bu gerçeği kamuoyuyla paylaştı.

Türkiye’de yapılan çalışmalar enflasyonist sürecin kökünde bütçe açıklarının yattığını gösteriyor. Yapısal reformlarla, kamu kesimi borçlanma gereksinimi düşürülmeye başlandığında, iktisadi aktörlerin geleceğe yönelik büyüme beklentileri ve dolayısıyla büyüme potansiyeli olumlu etkileniyor. Reel faizler düşmeye başlıyor, yatırım harcamalarının ve sermaye stoku artışının önü açılıyor. Borç stokunun Gayri Safi Milli Hasıla’ya oranı ve borçlanma maliyeti düşmeye başlayınca büyüme sürecine ek bir katkı geliyor.

Özetle, borç stoku ve borç servisi problemlerini çözmeye başlayan bir ülkede, düşen enflasyon, büyüme oranının artışına katkıda bulunuyor.

İşte bu yüzden, TÜSİAD olarak, IMF programının disiplinine sıkı sıkıya uyulmasını ısrarla savunduk. Yine bu yüzden, IMF ile olan ilişkimizin 2005 ve sonrasında da sürdürülmesi gerektiğini savunuyoruz. Çünkü bu ilişkinin, disiplin sağlayıcı gücüne inanıyoruz. Bu disiplinli ortamın, kamu kesimi borçlanma gereğini aşağıya çekecek yapısal reformların tamamlanması için kullanılmasını savunuyoruz.

Kamu idaresi reformuyla rasyonel bir örgütlenme ve gider kontrolü sağlanması, sosyal güvenlik reformu ile kamu bütçesinde kanayan büyük bir yaranın kapatılması, vergi reformuyla bütçenin gelir tarafında ciddi bir atılım yapılması, mali sistem reformunun tamamlanmasıyla büyüme yolundaki en önemli destek olan kredi arzının artırılması, bu bakış açımızın temel taşlarını oluşturuyor.

İşte bu sağlam temelin üzerine, Türkiye’ye yıllık asgari yüzde 5 büyüme ve % 2,5 istihdam artışı sağlayacak 10 yıllık bir büyüme perspektifini oturtmak gerekmektedir. Bu büyüme perspektifinin çekirdeğine, tarım ve hizmetler sektörü ile entegre biçimde düşünülmüş bir sanayi stratejisi yerleştirilmeli ve tüm topluma benimsetilmelidir.

Ancak o zaman, “Nereye Gidiyoruz?” sorusunu doyurucu bir yanıtla karşılamak, toplumun refah ve mutluluğunu artırma yönünde atılacak kalıcı adımların önünü açarak, hükümet icraatını gerçek hedefine ulaştırmak mümkün olacaktır.

Değerli üyeler,

Bugün bir kez daha, 80’lerden çok daha çetin rekabet şartları altında, ekonomimizi global gereklere göre yeniden yapılandırmak zorundayız. Bu yüzden 1980’lerde görülen reform sürecinden çok daha kapsamlı ve kalıcı bir şekilde ekonomik istikrarı tesis ederken bir yandan da yeni bir büyüme stratejisi oluşturmak zorundayız. Önümüzdeki 10 yıllık dönemde, öncelikli sorunlarımız şunlar olacak:

- 1) Kamu kesimi borçlanma gereğini ve borç stoğunu sistematik olarak azaltmak, kaynakların özel sektör eliyle sürdürülebilir büyümeyi destekleyecek şekilde üretici alanlarda kullanılmasını sağlamak.
- 2) Tarımdaki atıl işgücünün hızla tarım dışına çıkması ve kadın nüfusunun her geçen yıl işgücüne daha hızlı katılmasıyla, hızlanarak artan çalışan nüfusu istihdam etmek.
- 3) Bir yandan, tarımda meydana gelen nüfus yığılmasını yeni ekonomik cazibe merkezleri yaratarak sanayi ve özellikle hizmetler sektörüne kaydırmak; bir yandan da tarımda verimlilik artışıyla, istihdam artışını dengelemek.

- 4) Gelir dağılımındaki bozukluğu gidermek, bölgelerarası eşitsiz gelişimi dengelemek ve yoksullukla mücadele etmek.
- 5) Türkiye ile AB ülkeleri arasındaki mevcut kişi başına milli gelir uçurumunu kapamak.

Bu sorunlarla mücadele, kapsamlı bir stratejik çalışmayı gerektirmektedir. Böyle bir çalışma ancak, statik bir planlama zihniyeti ile değil, sürekli değişen ulusal ve uluslararası ortamı dikkate alan, gelişmelere göre sürekli revize edilen dinamik bir oluşumla mümkün olabilir.

Sanayide küreselleşme ve uluslararası rekabet, ekonomi politikalarının oluşturduğu çerçevede büyük değişiklikler yapmaktadır. Ölçek ekonomisi, kitlesel üretim, büyük şirket, entegre üretim gibi kavramlar yeniden tanımlanmaktadır. Bunların yanında, daha esnek yapılar, şirketlerde tüketici odaklı yeniden yapılanma, esnek işgücü, sürekli eğitim, AR-GE'ye ve yüksek öğrenime daha çok yatırım, alternatif finansman kaynakları öne çıkmaya başlamıştır.

Türkiye bu değişime ayak uydururken nasıl bir strateji izlemelidir? Terkedilen kitlesel üretime sahip mi çıkmalı, esnek küçük işletmelere dayalı bir büyüme politikası mı izlemelidir? Yoksa her ikisini optimum noktada buluşturan bir strateji mi çizmeli? Hindistan ve Çin'in yarattığı rekabet baskısı nasıl karşılanmalıdır? Bir yandan verimliliği artırmaya çalışırken, bir yandan mevcut istihdam baskısını karşılayabilmek için, hangi sektörlerle dönük, nasıl bir teknoloji politikası benimsenmelidir?

Bazı sektörlerde stratejik öncelik verilmeli midir? Bunların üretim, istihdam, ihracat, ileri-geri bağlantılarının ayrıntılı bir analizi gerekmez mi?

Türkiye bir yandan AB'ye üye olurken, bir yandan bölgesinde daha yoğun bir ticari aktiviteye girebilir mi; bölgenin ticaret ve iş merkezine dönüşebilir mi?

Tarım sektöründe bir türlü başarısız verimli kaynak kullanımı nasıl sağlanacaktır? Tarımsal üretimde verimliliğin artırılması ile, birim istihdam sağlamak için yapılması gereken yatırım maliyetinin düşüklüğünden kaynaklanan istihdam potansiyeli, nasıl optimum bir noktada buluşturulabilir?

Türkiye'nin, AB üyelik müzakerelerinde, Ortak Tarım Politikası'na uyum çabalarının, önüne konan her kısıtlamayı kabul etmekle sonuçlanmaması için, tarımda kendi amaçlarını ve hedeflerini, kendi gelişme stratejisini belirlemesi gerekmektedir.

Hizmetlerde durum daha da karmaşıktır. Birkaç örnek verecek olursak:

Türkiye'nin enerji sektörü AB ülkeleriyle kıyaslandığında az gelişmiş durumdadır. Türkiye yılda kişi başına yaklaşık 2000 kilovatsaat elektrik tüketirken, komşumuz Yunanistan yaklaşık 4500 kilovatsaat tüketmektedir. Sektörün stratejik öneminden ve ülkemizin coğrafi konumundan yararlanmak için, enerjide dışa bağımlılığımızın artmasını önlemek ve bölgelerarası arz-talep dengesizliğini gidermek için uzun vadeli perspektiflerin oluşturulması gerekmektedir.

Ticaret merkezi olmaya sıvanmış bir Türkiye'nin ulaştırmanın alt sektörlerine dönük bir kapasite geliştirme çalışması yapması, ekonomide önemli bir yer tutan telekomünikasyonun hızlı gelişme eğilimlerini iyi izleyerek doğru stratejilerle yönlendirilmesi hayati önem taşımaktadır.

Mali sektörümüz milli hasılaya oranla gelişmiş ülkeler ölçeğinin çok gerisindedir. Bu küçüklük ekonomik aktiviteye ivme kazandırılmasını önemli ölçüde sekteye uğratmaktadır.

Turizm, hem doğrudan ve dolaylı olarak 30 kadar faaliyet dalında istihdam yaratması, hem de döviz kazandırması açısından büyük önem taşımaktadır. Ama, sektör hızlı bir büyüme trendi içinde olmasına karşılık turist başına gelir istenilen seviyelere yükseltilememektedir.

İstihdam yaratma ve diğer sektörleri harekete geçirme gücü yüksek olan inşaat sektörü, 1999 deprem felaketinin ardından, son 5 yılda yaklaşık %25 küçülmüştür. Bu sektörün mutlaka yeniden harekete geçirilmesi gerekecektir.

Bu listeyi uzatmak mümkün. Anlatmaya çalıştığımız şey, global stratejilerin yeterli olmayacağı, sektör sektör, bölge bölge çalışmanın gerekliliğidir. Türkiye her yıl 750.000 kişiye iş yaratmak; bununla da kalmayıp, işgücünü daha iyi eğiterek vasıflı işgücü haline getirmek zorundadır.

Değerli üyeler,

Hükümetimiz bugüne kadar, bir dizi başarının altına imza attı. Ancak mevcut çalışmaları, yeni inşa edilen bir yolun güzergahı üzerindeki engellerin kaldırılması olarak tanımlayabiliriz. Şimdi yol bir tepe üstüne ulaştı. Etrafımızı nispeten daha iyi görebiliyoruz. Artık bu yolun ne yöne doğru ilerleyeceğine karar vermek gerekiyor.

Bizce, hükümetin, kısa vadeli sorunlarla uğraşmanın yanısıra, ülkemizin orta ve uzun vadeli geleceğini hazırlama yönündeki çalışmalara ağırlık vermesinin, siyasi kadrolarını bu anlayış doğrultusunda harekete geçirmesinin ve toplumu bir gelecek idealinin peşinde sürükleyecek bir vizyon ortaya koymasının artık zamanı gelmiştir.

Buna şiddetle ihtiyaç vardır. Hükümetin toplumun bütün örgütlü kesimleriyle işbirliği içinde, kamuoyunu sürekli bilgilendirerek, bir kampanya mantığı ile geleceği kuracak stratejileri oluşturması ve bunun toplum nezdinde iletişimini yapması gerekmektedir.

“Yarın”, çok çabuk “bugün” olacak. Ve yarını inşa etmeyen, bugünü elinden kaçırarak.

Hepinizi bir kez daha saygıyla selamlıyorum. Teşekkür ederim.